

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

РОДЯН МАРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 141 + 930.1 + 930.2

**СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ
ІСТОРИЧНОГО НАРАТИВУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Автореферат
кваліфікаційної наукової праці на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Одеса – 2020

Кваліфікаційною науковою працею є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник

доктор філософських наук, професор,
Добролюбська Юлія Андріївна,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри всесвітньої історії та
методології науки

Офіційні опоненти:

доктор філософських наук, професор,
Халапсіс Олексій Владиславович,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін;

доктор філософських наук, доцент
Стовпець Олександр Васильович,
Одеський національний морський університет
доцент кафедри кримінального
та адміністративного права

Захист відбудеться «28» листопада 2020 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.02 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, ауд. 74.

З кваліфікаційною науковою працею можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «26» жовтня 2020 року.

Автореферат розміщено на сайті <http://www.pdpu.edu.ua>.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Балашенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сьогодні в історичному дискурсі постають питання, які дотичні до філософсько-методологічних засад історичного пізнання: про наступність і нові шляхи історичного мислення, актуальні теми та методи історичного дослідження, сучасні здобутки науки про історичне минуле, а також про особливості та спрямування розвитку її окремих напрямів. Один із важливих інтелектуальних напрямів, який виник в гуманітарному знанні на ґрунті міждисциплінарних досліджень і був «нарративний поворот», що отримав неоднозначні оцінки і в середовищі істориків, і в середовищі вчених, які працюють в суміжних царинах науки.

Нині, звернення саме до історичного нарративу є важливим, тому що дозволяє увиразнити відмінність і, попри зміну парадигм історіописання, схожість практик історичного пошуку. Особливість історичних нарративів полягає в тому, що, з одного боку, це праці, в яких описано минуле, вони є текстами, які належать до скарбниці історичної науки, а з іншого – їх мова буває метафорична і, за своєю структурою, риторична, що споріднює їх з художніми творами.

Дослідження надскладного процесу формування суспільної свідомості неможливе без аналізу нагального в часі й просторі нарративу. Нерідко поняття «нарратив» вживають на позначення різноманітних історій, оповідних текстів, розповідей. Але така синонімія не є актуальною не тільки сьогодні, а й не була коректною навіть за тих часів, коли використання зазначеного поняття обмежувалося винятково теорією літератури та лінгвістики. Вже тоді було принципово встановлено, що у нарративі акцент ставиться не на подію розповіді, а на власне ті події, про які йдеться, на саме ту «історію», що була упорядкована ще до текстуального викладу.

Поступово, зважаючи на присутність оповіді у будь-якій сфері людського життя, поняття нарративу набуло узагальнення та стало претендувати на статус парадигми методології щонайменше гуманітарного знання. Своєрідним свідченням глобальності дослідження нарративу в соціальних науках стала поява та поширення терміну «нарративний поворот», коріння якого сягає 80-х років ХХ ст., а джерелом виступає розуміння того факту, що оповідна форма складає фундаментальне, психологічне, лінгвістичне, культурологічне та філософське підґрунтя для усвідомлення функціонування різних форм знання.

На наш погляд, нарратив являє собою універсальну характеристику кожної культури, що акумулює та транслює власні системи смислів і досвід в цілому за допомогою оповідей у вигляді міфів, легенд, казок, епосу, драм і трагедій, історій, розповідей, жартів, анекдотів, романів, комерційної реклами тощо. Варто підкреслити, що, з одного боку, здатність бути носієм культури невід’ємна від знання ключових смислів її оповідей; з іншого – ступінь соціалізації індивіда також пов’язана з рівнем його мовної компетенції, вирішальним фактором якої є здатність розповідати та переказувати історії. Таким чином, без нарративу не можливі соціальна взаємодія, створення та трансляція різних видів знання, а також становлення особистості. Тому постійно, на кожному етапі розвитку будь-якого суспільства, виникає необхідність його детального вивчення та аналізу.

Зважаючи на це, *науковою задачею* є теоретичне осмислення феномену історичного нарративу й продукування прикладних рекомендацій щодо покращення рівня кросс-культурної комунікації в сучасному українському суспільстві.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну наукову працю виконано в межах планової наукової теми кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» – «Інновації у сучасному соціально-філософському пізнанні» (державна реєстрація № 011U010462).

Тему дослідження перезатверджено вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 9 від 25.04.2019 р.).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – визначити основні чинники і особливості становлення історичного нарративу сучасного суспільства.

Здійснення досягнення мети дослідження передбачає постановку та виконання наступних завдань:

- розглянути генезис і експлікувати сучасне розуміння поняття історичного нарративу;
- розкрити риторичний аспект тропологічної стратегії Х. Уайта;
- виділити методологічний інструментарій для встановлення співвідношення понять нарративу та історичної реальності;
- дослідити проблему пошуку ідентичності в інформаційному суспільстві;
- виявити діалектичну природу культурної ідентичності та її форм;
- охарактеризувати Я-нарратив як особливу форму самоідентичності;
- проаналізувати прояви історичного нарративу в умовах глобалізації сучасного суспільства;
- окреслити виклики сучасності стосовно історичної травми та травматизації минулого;
- визначити особливості та специфіку сучасного українського історичного нарративу.

Об'єктом дослідження є історичний нарратив сучасного суспільства.

Предметом дослідження є соціально-філософський аналіз історичного нарративу сучасного суспільства.

Методологічні основи та методи дисертаційного дослідження. Під час роботи авторкою були застосовані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Прийоми аналізу і синтезу використовувалися впродовж усього дослідження для вивчення природи феномену історичного нарративу та розвитку його особливостей в умовах глобалізації. Порівняльно-історичний метод дозволив простежити зміни, що відбуваються в інтерпретації феномена історичного нарративу на різних етапах його еволюції. Метод аналогії надав можливість порівняти, як зарубіжні експерти по цій проблемі осмислюють феномен історичного нарративу і як вітчизняні експерти визначають його місце в сучасній українській культурі.

Робота виконана в руслі системного підходу, розробленого в межах параметричної загальної теорії систем. Системний підхід дав можливість інтерпретувати історичний наратив як цілісність і разом з тим вивчити дотичні йому елементи та розкрити характер їх взаємозв'язку. Також був використаний феноменологічний підхід, який дозволив розглянути історичний наратив як феномен, що сприймається суспільством чи науковим співтовариством у контексті безпосередньо даної реальності. Семіотичний підхід допоміг нам розкрити семантику історичних наративів, а також закономірності та механізми трансляції інформації в символічному просторі історичної реальності. Культурно-антропологічний підхід надав нам можливість вивчити більш докладніше особливості трансляції історичного наративу і встановлення впливу різноманітних соціальних чи соціокультурних нюансів на сьогоденну репрезентацію історичного наративу. В якості методологічної основи виступає також когнітивний підхід і принцип парадигмального оформлення наукового знання.

Дослідження було проведене в контексті тих уявлень про наукове історичне пізнання, згідно яким його розвиток супроводжувався не плавним кумулятивним накопленням історичних знань, а когнітивними проривами, зміною парадигм, одних стилів наукового мислення іншими, появою нових моделей наукового дослідження, їх конкуренцією й домінуванням на етапах історії. Однак базовий кунівський концептуальний інструментарій корелюється відповідно до філософсько-історичної спрямованості дисертаційного дослідження. Так, термін «наукова революція» замінюється на тотожне йому поняття «повороту» (антропологічного, лінгвістичного), що має поширення у працях сучасних вітчизняних філософів науки та істориків.

Парадигмальне бачення розвитку наукового знання доповнюється у роботі теорією його історичних етапів. Первинно ця теорія, фіксуючі наявність класичного (в двох його станах – додисциплінарному та дисциплінарному), некласичного та постнекласичного періодів розвитку науки, була сформульована стосовно природознавства, а потім поширилась на інші сфери наукового знання. В різних варіаціях (класика / некласика; класика / посткласика; класика / некласика / неонекласика; класика / неокласика / постнеокласика тощо) вона фігурує в працях багатьох сучасних українських та зарубіжних вчених – І. В. Бичко, І. В. Бойченко, В. В. Ільїна, М. К. Мамардашвілі, М. А. Можейко, М. О. Кукарцевої, Т. І. Яшук.

Методологічним підґрунтям даного дослідження можна вважати ідеї та концепції, викладені в роботах українських і зарубіжних дослідників. Так, якщо вести мову про окремі аспекти аналізу історичного наративу, то для нашого дослідження можна вважати корисними, насамперед, праці Х. Уайта та Ф. Анкерсмита.

Серед дослідницьких робіт щодо проблематики постмодерну особливу методологічну цінність для даного дисертаційного дослідження мають праці Д. ла Капра, Х. Келлнера, Ж. Дельоза, У. Еко, М. Кастельса, Ж. Ліотара, М. Фуко, Р. Барта та деяких інших дослідників.

Нарешті, враховуючи наше прагнення дослідити історичний наратив в якості соціально-філософського феномену, на шляху до вирішення цієї задачі нами було використано окремі роботи класиків інституціоналізму й структурного функціоналізму (М. Вебера тощо).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в соціально-філософському ракурсі осмислено та проаналізовано історичний наратив сучасного суспільства як результат індивідуальної чи колективної ідеалізації, що містить відображену інформацію про реально існуючу емпіричну очевидність.

Вперше:

- запропоновано визначення історичного наративу як форми організації та презентації історичної реальності, що постає єдністю історичних текстів, історичної дійсності та діяльності історика-інтерпретатора;

- з'ясовано механізми формування *Я*-наративу в сучасному суспільстві, які постають у використанні символічних ресурсів мови, взаємодії соціальної та індивідуальної складових свідомості, що перебуває в безперервному діалозі із самим собою, тобто авторство по відношенню до *Я*-наративу є однією з найважливіших характеристик сучасної особистості;

- визначено особливості та значення українського історичного наративу в контексті трансформаційних процесів сучасного суспільства.

Уточнено:

- розуміння самоідентичності людини як результату критичного переосмислення різноманіття історичного наративу, створення з різнорідних історичних наративів, існуючих в сучасному ідеологічному просторі, нового образу етнічної ідентичності, який відповідає викликам сучасного світу та зберігає духовну спадщину минулого;

- поняття наративної логіки Ф. Анкерсмита;

- трактування *trauma studies* в якості головного чинника навколишнього простору, що створює ефект реальності та допомагає розуму спостерігати та технічно заповнювати недоліки знання про соціальне минуле.

Дістало подальшого розвитку:

- теорія історичного наративу, що визнає незалежність тексту як цілісності від результатів дослідження історика, виражених окремими логічними висловлюваннями. Тобто, наративна теорія сприймає минуле як конструктор, підкорену реальність, вписану у сітку наративу;

- порівняння історичного наративу і полікультурності як двох соціально-культурних феноменів, яке надає змогу відзначити їх функціональну спільність. Полікультурність трактована як інтегративна якість особистості, яка базується на загальній культурі і проявляється в міжкультурній взаємодії шляхом усвідомлення та подолання негативних культурних стереотипів;

- тропологічна стратегія Х. Уайта та її еволюція в контексті розвитку суспільства;

- проблема пошуку ідентичності в інформаційному суспільстві.

Практичне значення отриманих результатів. Матеріали дослідження та отримані висновки можуть бути використані при розробці та читанні загальних і спеціальних курсів із філософії історії, соціальної філософії, культурології, культурної антропології, філософії культури, а також у різних формах навчально-виховної роботи.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації було викладено на постійно діючих науково-методологічних семінарах кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського, а також зазначено під час виступів і доповідей дисертантки на міжнародних, всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, це зокрема: Розвиток сучасного суспільства в умовах глобальної нестабільності (Одеса, 2018), *Modernization of educational system: world trends and national peculiarities* (Kaunas, 2018), Актуальні питання розвитку суспільних наук у XXI столітті (Дніпро, 2018), Місце суспільних наук у системі сучасного гуманітарного знання XXI століття (Київ, 2018), Розвиток суспільних наук: європейські практики та національні перспективи (Львів, 2018), Історіосфера (Одеса, 2019, 2020), Сучасні наукові дослідження представників суспільних наук – прогрес майбутнього (Львів, 2019), Суспільні науки: історія, сучасність, майбутнє (Київ, 2019), Суспільні науки: виклики і сьогодення, (Одеса, 2019), Чинники розвитку суспільних наук у XXI столітті (Львів, 2019), Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні (Одеса, 2019), Освіта та соціалізація особистості (Одеса, 2020).

Публікації. Основні положення і результати дослідження викладені в 26 публікаціях авторки, з них: 5 статей у фахових виданнях, зареєстрованих МОН України, 1 – у наукометричному виданні за фахом, 13 – тези і матеріали конференцій, 7 статей та тез, що додатково відображають наукові результати.

Структура і обсяг дисертації. Структура роботи зумовлена її метою та завданнями, об'єктом і предметом дослідження, визначеними у процесі науково-теоретичної розробки обраної теми. Робота складається зі вступу, трьох розділів, дев'яťох підрозділів, висновків та списку посилань. Робота викладена на 163 сторінках основного змісту, список посилань нараховує 210 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність проблематики дослідження, його зв'язок с науково-дослідними темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет наукової розвідки; схарактеризовано методологію дослідження; розкрито та конкретизовано новизну та практичну значущість отриманих результатів, їхню апробацію; окреслено структуру та обсяг роботи.

У першому розділі «**Наративна філософія історії в дискурсі соціально-філософської рефлексії**» було розглянуто теорію історичного наративу в трактуванні основоположників постмодерністської філософії історії та у сучасному контексті.

Теорія історичного нарративу ґрунтується на визнанні незалежності тексту як цілісності від результатів дослідження історика, виражених окремими логічними висловлюваннями.

У першому підрозділі «Сучасна теорія історичного нарративу. Історичний текст як нарратив» здійснений аналіз існуючого розмаїття нарративних теорій та представлено авторське визначення поняття історичного нарративу як форми організації та презентації історичної реальності, що постає єдністю історичних текстів, історичної дійсності та діяльності історика-інтерпретатора.

Теорія історичного нарративу будується на розумінні співвідношення тексту історика із репрезентованою в ньому реальністю минулого. Для неї важливою є різниця між двома фазами роботи історика: накопиченням результатів (робота із джерелами) та інтеграцією цих результатів у текст (фаза письма). Вона виходить із принципової позиції про те, що на фазі письма, тобто побудови цілісного тексту, історик переступає за рамки аналітико-композиційного методу, а, отже, тексти за своєю логікою відрізняються від логіки окремих речень. Історичне письмо не може бути повністю редуковано до історичного дослідження та його результатів. Тобто теорія історичного нарративу визнає певну незалежність тексту як цілісності від результатів дослідження історика, виражених окремими логічними висловлюваннями.

Другий підрозділ «Тропологічна стратегія Х. Уайта та її еволюція в контексті розвитку суспільства» містить дослідження тропологічної теорії, яка знаменує собою радикально-конструктивістський поворот в історичному пізнанні.

З точки зору Х. Уайта процес сцієнтизації історичного дискурсу у ХІХ столітті призвів до втрати зв'язку між історією та літературою й до помилкового протиставлення науки та мистецтва. Його тропологічний підхід заснований на запереченні: 1) відмінностей між історією та спекулятивними формами філософії історії; 2) історичної методології; 3) об'єктивності історичного пізнання.

Мова історика, на думку Х. Уайта, – це мова художньої літератури. В основі роботи історика лежать риторичні процедури, для чого ним вводиться поняття тропології, яка представляє собою процедуру перетворення (фігурації) та дискурсивної побудови сюжету. Префігуративний акт, з його точки зору, докогнітивний та некритичний, історик вибирає «точку зору» так само вільно, як і художник. Науковий аналіз історичного дискурсу оголошується неспроможним, дискурс історика слід розглядати в термінах метафори, фігурації та побудови сюжету.

Основний підсумок, до якого прийшов Х. Уайт – заперечення наукового статусу історії. Ця позиція базується, по-перше, на затвердженні принципової неперевірюваність історичних тверджень і, по-друге, на запереченні самої історичної реальності, що лежить в основі будь-якої інтерпретації. Історичний нарратив стає свого роду метафоричною заявою, яке встановлює подібність між подіями та процесами, з одного боку, і типами історій, які свідомо використовуються, щоб зв'язати події нашого людського існування зі значеннями, закріпленими культурою. Наратив – автономна реальність, що володіє властивістю самореферентності.

У третьому підрозділі «Співвідношення понять нарративу та історичної реальності в методології Ф. Анкерсмита» авторка звертається до проблеми побудови трансцендентальної нарративної логіки, яка заснована на уявленні про мову як принципово непрозоре середовище.

У традиційному підході до історичного нарративу Ф. Анкерсмита не влаштовує: 1) постулювання наявності референта історичного тексту у вигляді минулого, яке недоступно крім тексту; 2) приділення уваги тільки пояснювальним властивостями висловлювань складових нарративу при повному ігноруванні риторичної складової; 3) зміст нарративу ототожнюється тільки з його глибинною структурою. Підходячи до проблеми історичної реальності, він висуває такі заперечення проти розуміння істини як кореспонденції: 1) по відношенню до нарративу неможливо провести відмінність, аналогічну відмінності між висловлюванням та пропозицією; 2) неможливо говорити про наявність будь-яких дескриптивних конвенцій, які були б пов'язані з певним нарративом; 3) неможливо зіставити нарратив з дійсним станом справ. Таким чином, минуле існує тільки в тексті.

Ключовим поняттям нарративної логіки Ф. Анкерсмита є поняття нарративної субстанції, яка позначає нарративні інтерпретації та є первинною логічною сутністю. Ф. Анкерсміт постулює наявність нарративного світу, що містить всі можливі субстанції по всім мислимим історіографічним темам. Не можна углядіти ніякої логічної різниці між тим, що історик вирішує розповісти про минуле і тим, що читач дізнається про минуле, коли читає написане. Субстанції можуть бути індивідуалізовані тільки за допомогою всіх висловлювань, що входять до їх складу. Нарративізм знімає проблему визначення демаркаційного кордону між вигадкою та реальністю шляхом заперечення існування будь-якої реальності.

У другому розділі «**Історичний нарратив в контексті формування самоідентичності особистості**» здійснено аналіз взаємовпливу історичного нарративу та самоідентичності сучасного суспільства.

Перший підрозділ «*Проблема пошуку ідентичності в інформаційному суспільстві*», де у межах дослідження методологічного підґрунтя було встановлено, що сучасна «криза самоідентичності», на відміну від тих, що відбувалися в минулому при традиційному укладі життя, має свої особливості. Пронизуюча всі шари людського досвіду культурна діяльність людини, постійна зміна теоретичного образу природи та її практичне перетворення ставить під сумнів уявлення про незалежний – від людини і від створюваної нею культури – порядок буття (сакральний, космічний або природний). Культурно-історична обумовленість всіх аспектів життя стає все більш очевидною для людини. Завдяки тому, що самоідентичність людини в сучасній культурі усвідомлюється як історично обумовлена, виявляється важлива риса, притаманна ідентифікації в її культурно-історичному вимірі. Говорячи про себе в повсякденному житті, людина зазвичай ідентифікує себе відносним чином: наприклад, щодо своєї спорідненості, походження, приналежності до різних груп (статевої, етнічної, культурної, релігійної, освітньої, професійної тощо). Однак в попередні епохи європейської історії переживання себе в повсякденності доповнювалося, що передбачало

віднесення особистості до абсолютизованого символічного «іншого» (до Космосу, Бога, Природи). На відміну від цього наша епоха, що виявила історичну та соціокультурну опосередкованість будь-якого символічного «іншого», ставить під питання всі історично реалізовані абсолютизації символічного «іншого».

У другому підрозділі *«Історичний нарратив як критерій формування етнічної ідентичності особистості»* відзначено, що найважливішою ознакою історичного нарративу є його самодостатність, завершеність у вигляді висловлювання, яке містить уже визначені моральні орієнтири або ціннісні аспекти. Він також є методом дискурсу, за його допомогою відбувається організація переживання соціального, біографічного часу, що дає можливість глибше розуміти сенс будь-якого твору. Кожна історична епоха розкриває притаманні їй культурні традиції, що репрезентують запас сюжетів, які можуть бути використані в подальшому для організації подій життя і історії, іншими словами, нарратив створює образи для наступних поколінь. Його винятковість міститься не тільки в простому відображенні послідовності подій та їх збереженні, не просто в реєстрації події, а й у можливості створити щось нове, інноваційне. Отже, за його допомогою ми можемо надати пояснення долі індивіда, народу, етносу, проаналізувати події та зробити власні висновки на прийдешнє.

Третій підрозділ *«Я-нарратив – особлива структура конструювання самоідентичності»* покликаний розкрити особливості поняття Я-нарративу, який являє собою не одну-єдину історію, а сукупність всіх життєвих сюжетів, в яких може бути Я. Так, нарратив представляється нам як роман з багатьма дійовими особами, в якості яких виступають різні Я людини. Однак всі ці дійові особи відносяться фізично до одного актора, втіленому в одному тілі. Конструювання Я-нарративів було б неможливим без використання символічних ресурсів мови. Слід зауважити також, що з поширенням засобів масових комунікацій, зокрема, Інтернет, Я-нарратив перевтілюється в «текст» в прямому сенсі слова – спілкування у Всесвітній мережі здійснюється шляхом обміну текстами між користувачами і таким чином людина повинна постійно (в умовах відсутності інших способів самовираження) висловлювати своє Я вербально, як «чистий» нарратив.

Аналіз Я-нарративів дозволяє проаналізувати взаємовплив особистого і культурно-соціального рівня в конструюванні ідентичності; досліджувати спосіб структурування життєвого світу і виявити найбільш вагомий на екзистенційному рівні форми самоідентифікації; простежити народження «нарративної ідентичності» в процесі комунікативного акту – ідентичності автора, який обрав у своєму автобіографічному оповіданні певну логіку узгодження частин життя в єдине смислове поле всесвітньої історії.

У третьому розділі **«Концептуалізація трансформацій історичного нарративу сучасного суспільства»** розглянуто форми існування історичної нарації в світі взагалі та в Україні зокрема.

Перший підрозділ *«Історичний нарратив в умовах глобалізації»* містить опис важливих тенденцій поступового складання єдиного світу, який не потребуватиме звичних видів історичної нарації. Історія в глобальному суспільстві повинна

будуватися насамперед як заперечення та подолання національних, регіональних і культурних історій, як історія побудови єдиної планетарної цивілізації і як обґрунтування того, чому в цій цивілізації влада і ресурси розподіляються саме так, як вони розподіляються, а не якимось інакше. Глобальний погляд на минуле неминуче буде випускати з уваги індивідуальні особливості культур та цілих цивілізацій, не помічати багатьох відмінностей в їх історичній долі. Ідею вихідної своєрідності окремого доведеться принести в жертву ідеї поступової конвергенції в єдине, і історія як знання про одиничне виявиться підпорядкована знанню про загальне.

У другому підрозділі *«Історичні травми та травматизація минулого: виклики сучасності»* представлено аналіз trauma studies, які являють собою один зі способів говоріння про події свідомо хворобливі і часто закриті від прозорої маніфестації та артикуляції. Затребуваність психоаналітичних, філософських, історичних та візуальних досліджень, що базуються на тих чи інших аспектах поняття «травми». Саме аналітика травми надає можливість сформулювати історичний наратив тієї реальності, в якій травматичний досвід мав місце відбутися. Дослідницькі пошуки протягом більш ніж півстоліття розглядають не тільки і не стільки психологічний стан окремо взятої особистості, яка пережила якусь страшну подію, але, в цілому, стан соціуму. Можливість осмислення і переміщення трагічної події в певний культурний контекст, надання їй статусу «травматичної» існує тільки для стороннього спостерігача, який володіє деяким дистанціюванням від самої події, але при цьому відчуває непряму причетність до неї. Нагальною для «trauma studies» залишається проблема методологічної опрацьованості базових категорій, а також їх вписування в контекст вже існуючих традицій дослідження, перш за все, іншомовних.

Третій підрозділ *«Український історичний наратив: особливості та специфіка трансформації»* констатує, що український історичний наратив кінця XIX та початку XX ст. базувався на розумінні українців як народу, давнішого за росіян, і, відповідно, наділяв їх незаперечним правом на суверенний культурний та політичний розвиток без будь-яких перешкод із боку їхнього молодшого брата. Територіально він пов'язав історію православної України в межах Російської імперії з історією греко-католицької України в межах Австро-Угорської імперії. Взагалі національний наратив розглядав українську історію як становлення українського народу в результаті низки злетів і падінь та мав кінцевою метою «пробудження» своєї нації. Після 1991 р. панівною в українській історіографії стала національна парадигма, однак єдиної версії українського наративу досі немає.

ВИСНОВКИ

У висновках кваліфікаційної роботи здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове розв'язання наукової задачі – теоретичне осмислення феномену історичного наративу й продукування прикладних рекомендацій щодо покращення рівня кросс-культурної комунікації в сучасному українському суспільстві.

Проведене дослідження дає підстави зробити наступні висновки.

1. Дослідивши процес формування та трансформації теорії історичного нарративу, який сприймається нами як цілісна інтеграція результатів дослідження історика, ми побачили вихідні положення та основні постулати даної теорії. Найголовнішим досягненням нарративізму можна назвати плюралізм та розмивання меж істинного та хибного в історіописанні. Оголошення інформації про минуле, яку історик видобуває в архівах, приреченої бути трансформованою завдяки метафорі, несвідомо обраної дослідником для об'єднання результатів дослідження, зробило неподоланою відстань між текстом та історичною реальністю. Історичну реальність з точки зору нарративізму не можна відобразити, а можна лише сконструювати.

Тому історичний текст як специфічний спосіб відтворення інформації, що міститься в історичних джерелах, перетворюється на наукове знання про минуле. Таке відображення може бути описане в трьох основних аспектах, що виражають параметри інформації та знання: синтаксичному, семантичному і прагматичному.

Історичний нарратив в сучасному розумінні є формою організації та презентації історичної реальності, що постає єдністю історичних текстів, історичної дійсності та діяльності історика-інтерпретатора;

2. Теорія Хейдена Уайта надає відповідь постмодерністської філософії історії на проблему розуміння тексту як мовного явища і як об'єктивної реальності. По суті, реалізується складний міждисциплінарний синтез філософії і літератури. Підсумком цього синтезу виступають тексти історичних нарративів, що розуміються одночасно і як дискурс, аналіз історії, і як оповідання.

Основні ідеї, притаманні теорії Уайта: 1) п'ять рівнів історичної роботи в цілому відповідають особливостям філософсько-історичного знання; 2) у пошуках адекватного позначення шуканих тропів Уайт звертається до попередньої традиції та вибирає Метафору, Метонімію, Синекдоху і Іронію – найбільш пов'язані з естетичною складовою риторичні аспекти; 3) тропологічний процес може бути уподібнений діалектичному руху по спіралі, тропи для Уайта це «індикатор присутності нарративу»; 4) термін «письмо читача» – нова назва відомого факту, що багато творів розуміються не зовсім так або зовсім не так, як їх замислив автор.

3. Методологічний інструментарій для встановлення співвідношення понять нарративу та історичної реальності можна звести до двох аспектів. У традиційному підході до історичного нарративу аналізу підлягає: 1) постулювання наявності референта історичного тексту у вигляді минулого, яке недоступно окрім тексту; 2) увага тільки пояснювальним властивостям висловлювань складових нарративу, при повному ігноруванні риторичної складової; 3) зміст нарративу ототожнюється тільки з його глибинною структурою. Підходячи до проблеми історичної реальності, висуваються такі заперечення проти розуміння істини як кореспонденції: 1) по відношенню до нарративу неможливо провести відмінність, аналогічну відмінності між висловлюванням і пропозицією; 2) неможливо говорити про наявність будь-яких дескриптивних конвенцій, які були б пов'язані з певним нарративом; 3) неможливо зіставити нарратив з дійсним станом справ. Таким чином, минуле існує тільки в тексті.

4. Сучасний пошук ідентичності пов'язаний із «кризою самоідентичності» та має свої особливості. Пронизуюча всі шари людського досвіду культурна діяльність людини, постійна зміна теоретичного образу природи і її практичне перетворення ставить під сумнів уявлення про незалежний – від людини і від створеної нею культури – порядок буття (сакральний, космічний або природний). Культурно-історична обумовленість всіх аспектів життя стає все більш очевидною для людини. Звичним, і навіть бажаним, виявляється зміна роду занять і професійна перепідготовка; динамічність соціуму і культури утворює норму життя. Саме людське тіло і властиві йому глибинні життєві процеси, а також психічна структура людини не тільки залучаються до потоку технологічних інновацій, а й потрапляють у смислову перспективу змін, що відбуваються. Постійно змінюються і переосмислюються реальності, ще недавно практично не залежали від людини і здавалися природними – спадковість, дітонародження, фізичні і розумові здібності.

5. Зміна соціокультурного контексту призводить до трансформації форм культурної ідентичності людини і посилення зовнішнього способу її формування. Ступінь проникнення інформаційних технологій та їх вплив на внутрішні структури обумовлюється багатьма показниками. Серед них можна виділити, принаймні, два. Один показник визначається часом. Іншими словами, деякі проблеми людини з адаптації, використання інформаційних технологій будуть вирішені в міру зміни поколінь, що підтверджується історичним досвідом впровадження технічних інновацій і не призводить до значних, що визначають трансформації внутрішніх структур людини. Інший показник обумовлений наростанням вимог насамперед до інтелектуальних, творчих та інших здібностей людини. Це може призводити до протиріччя зовнішнього та внутрішнього факторів існування і реалізації людини, породжуючи парадокси і посилюючи негативний вплив на неї. Можна виділити такі парадокси: зниження мотивації до генерування нового знання в силу його доступності, відторгнення знання через зростання його обсягів, ускладнення прийняття рішень як результат збільшення кількості альтернатив, відторгнення традиційного способу соціалізації внаслідок його віртуалізації.

6. Сучасна філософська традиція вбачає особливі стосунки людини зі світом у тому, що суб'єкт описує свою участь у цих стосунках за допомогою різних мовленнєвих форм, Я-нарративів, які розкривають внутрішні причини його бачення. Усе, що людина каже про свої дії і пов'язані з ними бажання і переконання вміщується в межі її соціальних та індивідуальних практик і складає буття особистості. За допомогою нарративу чи розповіді ми надаємо практикам форми і смислу, впорядковуємо наш досвід темпорально і логічно, виділяючи у ньому початок, середину, кінець і центральну тему. Я-нарративи всюдисущі як механізми організації людського досвіду, локальні в силу історично конкретних шляхів їх сприйняття, вони володіють соціальною інструментальністю і прагматичним потенціалом. Я-нарративи заповнюють увесь наш соціокультурний простір, ми даємо нарративний опис самих себе і тих, що нас оточують, описуючи свої минулі дії, своє ставлення до них, надаючи тим самим сенсу власній

поведінці, поведінці інших. Наратив дає змогу усвідомити те, ким люди є насправді.

Найважливішою ознакою історичного наративу є його самодостатність, завершеність у вигляді висловлювання, яке містить уже визначені моральні орієнтири або ціннісні аспекти. Він також є методом дискурсу, за його допомогою відбувається організація переживання соціального, біографічного часу, що дає можливість глибше розуміти сенс будь-якого твору. Кожна історична епоха розкриває притаманні їй культурні традиції, що репрезентують запас сюжетів, які можуть бути використані в подальшому для організації подій життя і історії, іншими словами, наратив створює образи для наступних поколінь. Його винятковість міститься не тільки в простому відображенні послідовності подій та їх збереженні, не просто в реєстрації події, а й у можливості створити щось нове, інноваційне. Отже, за його допомогою ми можемо надати пояснення долі індивіда, народу, етносу, проаналізувати події та зробити власні висновки на прийдешнє.

7. В умовах глобалізації майбутнє історичного наративу передбачити неможливо, однак деякі важливі тенденції вже можна констатувати. Головна з них полягає в тому, що поступово складається єдиний світ, який схоже, взагалі не потребуватиме історії. Або, висловлюючись обережніше, він не потребуватиме звичних видів історичної нарації.

Історія глобального суспільства буде обмежена описом наднаціональних явищ (таких, як міграції, поширення технологічних нововведень або, скажімо, пандемія чуми в середині XIV ст., яка захопила всю Євразію) і кроків по об'єднанню світу. Увага буде приділена процесу світової інтеграції з кінця XV до кінця XX ст. А головне місце в курсі історії глобального суспільства напевно займе період, що почався приблизно на рубежі XX і XXI ст., оскільки саме на нього доведеться більшість значних подій такої історії.

Природно, що глобальний погляд на минуле неминуче повинен випускати з уваги індивідуальні особливості культур та цілих цивілізацій, не помічати багатьох відмінностей в їх історичній долі. Ідею вихідної своєрідності окремого доведеться принести в жертву ідеї поступової конвергенції в єдине, і історія як знання про одиничне виявиться підпорядкована знанню про загальне.

Основна функція історії в епоху глобалізації вже не засіб ідентифікації спільноти, як це було раніше, а джерело комерційних образів. Глобальна культура все менше потребує істориків як експертів минулого. Набір характерних образів минулого цілком склався, у виробництві нових особливої потреби немає, а користуватися вже наявними неважко й без допомоги професійного історика.

Глобальне співтовариство як воно вимальовується сьогодні – це спільнота споживачів товарів, які створюються глобальними же виробниками і рекламуються через глобальні інформаційні мережі. Від історії в такому суспільстві великого пуття немає, як немає його і від істориків, за винятком тих, хто вміє розважати споживача, продаючи йому ті чи інші історичні (або квазіісторичні) образи. Ясно, що потреба в «жерцях Клію» стане незабаром ще

менше, ніж сьогодні, тому цьому професійному співтовариству судилося чи до невпізнання змінитися, чи то зовсім зникнути.

8. ХХ століття стало часом різкого методологічного оновлення гуманітарної науки, що проявилось не тільки в появі нових напрямків досліджень. Нові феномени сучасної історичної реальності стали об'єктами багатьох наукових пошуків. Вищесказане повною мірою відноситься до такого напрямку як «trauma studies». Trauma studies являє собою один зі способів говоріння про події свідомо хворобливі і часто закриті від прозорої маніфестації та артикуляції. Затребуваність психоаналітичних, філософських, історичних та візуальних досліджень, що базуються на тих чи інших аспектах поняття «травми». Саме аналітика травми надає можливість сформулювати історичний нарратив тієї реальності, в якій травматичний досвід мав місце відбутися. Дослідницькі пошуки протягом більш ніж півстоліття розглядають не тільки і не стільки психологічний стан окремо взятої особистості, яка пережила якусь страшну подію, але, в цілому, стан соціуму. Можливість осмислення і переміщення трагічної події в певний культурний контекст, надання їй статусу «травматичної» існує тільки для стороннього спостерігача, який володіє деяким дистанціюванням від самої події, але при цьому відчуває непряму причетність до неї. Нагальною для «trauma studies» залишається проблема методологічної опрацьованості базових категорій, а також їх вписування в контекст вже існуючих традицій дослідження, перш за все, іншомовних.

9. Український історичний нарратив після 1991 р. все ще далекий від ідеалу української історії як історії частини Європи. Історію України слід переосмислити заради того, щоби подолати обмеження, накладені на неї спочатку імперською, а потім національною парадигмами. Це дозволить інтегрувати українське минуле в історію Східної Європи та всього континенту. Можна вірити в те, що майбутнє України – в Європі, однак її минуле має бути там, де воно справді відбувалося: посеред багатоманітності світів, створених цивілізаційними та імперськими кордонами впродовж усієї історії території, яку ми сьогодні називаємо Україною. У тому, що українська історія лише виграє, якщо буде уявлена поза рамками, у котрі її поставили імперська та національна парадигми, немає сумнівів. Методи, які сьогодні використовують у межах мікро- та макроісторичних досліджень, неодмінно зроблять українську минувшину повнішою та більш правдивою, розширивши її життєвим досвідом людей різних національностей, культур і політичних поглядів, які населяли цю територію в минулому чи живуть тут сьогодні. Така нова історія України збагатить історію Східної Європи та Європейського субконтиненту і надасть їй нового забарвлення.

Основні положення дисертації викладено у публікаціях:

Статті у наукових фахових виданнях, зареєстрованих МОН України:

1. Історичний наратив як критерій формування етнічної ідентичності особистості // Перспективи. Соціально-політичний журнал. № 2-3 (68-69). 2016. С. 74-80.
2. Реалізація українського історичного наративу в сучасних глобалізаційних умовах // Перспективи. Соціально-політичний журнал. № 4 (70). 2016. С. 66-72.
3. Інтерпретація історичного наративу в дослідницьких інтенціях Х. Уайта та Д. Ла Капра // Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки. 2019. Вип. 22. С. 96-103.
4. Проблема пошуку ідентичності в сьогочасному інформаційному суспільстві // Наукове пізнання: методологія та технологія. 2019. Вип. 2. С. 98-104.
5. Historical narrative as methodology research of the past // Перспективи. Соціально-політичний журнал. № 4. 2019. С. 113-120.

Статті у наукометричних міжнародних виданнях:

6. Епістемологічний аспект історичного наративу: особливості та специфіка // Гілея: науковий вісник. К. : «Видавництво «Гілея», 2019. Вип. 141 (2). Ч. 2. Філософські науки. С. 120-124.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів кваліфікаційної роботи:

7. Вигнання як критерій формування культурної самоідентифікації особистості // Розвиток сучасного суспільства в умовах глобальної нестабільності: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції м. Одеса 11-12 травня 2018 р. Одеса: ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства», 2018. С. 52-53.
8. Exile as a way to the language // International scientific conference: Modernization of educational system: world trends and national peculiarities, February 23rd, 2018. Kaunas, Lithuania, 2018. P. 55-56.
9. Фактори формування етнічної ідентичності особистості // Актуальні питання розвитку суспільних наук у XXI столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції м. Дніпро, 7–8 грудня 2018 року. Дніпро: НО «Відкрите суспільство», 2018. С. 112-113.
10. Історичний наратив у соціокультурному контексті // Місце суспільних наук у системі сучасного гуманітарного знання XXI століття: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції м. Київ, Україна, 14–15 грудня 2018 року. Київ: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2018. С. 79-81.
11. Розвиток історичного наративу: проблеми та протиріччя // Розвиток суспільних наук: європейські практики та національні перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 21-22 грудня 2018 року. Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2018. С. 36-37.

12. Репрезентація історичного нарративу в дослідженнях Домініка Ла Капра // Історіосфера. Матеріали Чотирнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених ПНПУ імені К. Д. Ушинського. Одеса: Ун-т Ушинського, 5-6 квітня 2019. С. 48-51.

13. Проблема тексту історичного нарративу в новій філософії історії // Сучасні наукові дослідження представників суспільних наук – прогрес майбутнього: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 22-23 березня 2019 р. Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2019. С. 27-30.

14. Український історичний нарратив в умовах глобалізації // Суспільні науки: історія, сучасність, майбутнє: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції м. Київ, 3-4 травня 2019 р. Київ: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2019. С. 44-46.

15. «Криза» самоідентичності в епоху інформатизації // «Суспільні науки: виклики і сьогодення»: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції м. Одеса 7-8 червня 2019 р. Одеса: ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства», 2019. С. 65-67.

16. Теорія історичного нарративу в добу постмодерну // Чинники розвитку суспільних наук у ХХІ столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 25-26 жовтня 2019 р. Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2019. С. 14-18.

17. Історичний нарратив в контексті соціально-правової реальності // Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні: матеріали круглого столу м. Одеса, 21 лист. 2019 р.; Одеський державний ун-т внутр. справ. Одеса: Астропринт, 2019. С. 141-143.

18. Я-нарратив як домінанта культурної ідентичності // Історіосфера. Матеріали П'ятнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених ПНПУ імені К. Д. Ушинського. Одеса: Ун-т Ушинського, 3-4 квітня 2020. С. 53-55.

19. Полікультурність та історичний нарратив: виклики сучасності // Матеріали VIII Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освіта та соціалізація особистості». Одеса: Ун-т Ушинського, 24-25 квітня 2020 р. Одеса: Ун-т Ушинського, 2020. С. 41-43.

***Наукові праці, які додатково відображають
наукові результати кваліфікаційної роботи:***

20. Мифологема странничества в творчестве М. Волошина // Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич: ДДПУ, 2015. – Випуск 32. Філософія. – С. 84–92.

21. Григорий Сковорода и *другие* в интерпретации В. Эрн // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. К.: «Видавництво «Гілея», 2016. Вип. 112 (9). С. 139-143.

22. Познание совершается любовью (К вопросу об особенностях познания П. Флоренского) // Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2017. Вип. 12. С. 139-144.

23. Метод исследования в произведении П. А. Флоренского «Столп и утверждение истины. Опыт православной теодицеи» // Чинники розвитку суспільних наук у ХХІ столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 28-29 жовтня 2016 року). Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2016. С. 25-27.

24. Жизненный путь Г. С. Сковороды в интерпретации В. Эрнэ // Вплив суспільних наук на процес розвитку суспільства: можливе та реальне: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 4-5 березня 2016 року). Київ: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2016. С. 80-82.

25. Мотив странничества в венке сонетов М. Волошина «Corona Astralis» // Матеріали всеукраїнських конференцій студентів та аспірантів філософських факультетів – XVII-XVIII наукових читань пам'яті Георгія Флоровського. – Вип. IV. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2016. С. 107-109.

26. Изгнание как путь к языку (К вопросу о поэтической идентификации Иосифа Бродского) // Потенціал сучасної науки (частина III): матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції м. Київ, 17-18 листопада 2017 року. Київ: МЦНД, 2017. С. 19-20.

АНОТАЦІЯ

Родян М. В. Соціально-філософський аналіз історичного наративу сучасного суспільства. – На правах рукопису.

Кваліфікаційна наукова праця на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2020.

Дослідження демонструє, що формування суспільної свідомості неможливе без аналізу нагального в часі й просторі наративу. Нерідко поняття «нاراتив» вживають на позначення різноманітних історій, оповідних текстів, розповідей. Але така синонімія не є актуальною не тільки сьогодні, а й не була коректною навіть за тих часів, коли використання зазначеного поняття обмежувалося винятково теорією літератури та лінгвістики. Вже тоді було принципово встановлено, що у наративі акцент ставиться не на подію розповіді, а на власне ті події, про які йдеться, на саме ту «історію», що була упорядкована ще до текстуального викладу.

Сучасна філософська традиція вбачає особливі стосунки людини зі світом у тому, що суб'єкт описує свою участь у цих стосунках за допомогою різних мовленнєвих форм, які розкривають внутрішні причини його бачення. Усе, що людина каже про свої дії і пов'язані з ними бажання і переконання вміщується в межі її соціальних та індивідуальних практик і складає буття особистості. За допомогою наративу чи розповіді ми надаємо практикам форми і смислу, впорядковуємо наш досвід темпорально і логічно, виділяючи у ньому початок, середину, кінець і центральну тему. Наративи всюдисущі як механізми організації людського досвіду, локальні в силу історично конкретних шляхів їх сприйняття, вони володіють соціальною інструментальністю і прагматичним потенціалом.

Наративи заповнюють увесь наш соціокультурний простір, ми даємо наративний опис самих себе і тих, що нас оточують, описуючи свої минулі дії, своє ставлення до них, надаючи тим самим сенсу власній поведінці, поведінці інших. Наратив дає змогу усвідомити те, ким люди є насправді.

У дослідженні розкривається положення, що наратив являє собою універсальну характеристику кожної культури, що акумулює та транслює власні системи смислів і досвід у цілому за допомогою оповідей у вигляді міфів, легенд, казок, епосу, драм і трагедій, історій, розповідей, жартів, анекдотів, романів, комерційної реклами тощо. Варто підкреслити, що, з одного боку, здатність бути носієм культури невід’ємна від знання ключових смислів її оповідей; з іншого – ступінь соціалізації індивіда також пов’язана з рівнем його мовної компетенції, вирішальним фактором якої є здатність розповідати та переказувати історії. Таким чином, без наративу не можливі соціальна взаємодія, створення та трансляція різних видів знання, а також становлення особистості. Тому постійно, на кожному етапі розвитку будь-якого суспільства, виникає необхідність його детального вивчення та аналізу.

Доводиться, що звернення саме до історичного наративу є важливим, тому що дозволяє увиразнити відмінність і, попри зміну парадигм історіописання, схожість практик історичного пошуку. Особливість історичних наративів полягає в тому, що, з одного боку, це праці, в яких описано минуле, вони є текстами, які належать до скарбниці історичної науки, а з іншого – їх мова буває метафорична і, за своєю структурою, риторична, що споріднює їх з художніми творами. Найважливішою ознакою історичного наративу є його самодостатність, завершеність у вигляді висловлювання, яке містить уже визначені моральні орієнтири або ціннісні аспекти. Він також є методом дискурсу, за його допомогою відбувається організація переживання соціального, біографічного часу, що дає можливість глибше розуміти сенс будь-якого твору. Кожна історична епоха розкриває притаманні їй культурні традиції, що репрезентують запас сюжетів, які можуть бути використані в подальшому для організації подій життя і історії, іншими словами, наратив створює образи для наступних поколінь. Його винятковість міститься не тільки в простому відображенні послідовності подій та їх збереженні, не просто в реєстрації події, а й у можливості створити щось нове, інноваційне. Отже, за його допомогою ми можемо надати пояснення долі індивіда, народу, етносу, проаналізувати події та зробити власні висновки на прийдешнє.

Ключові слова: історичний наратив, етнічна ідентичність, самоідентичність, Я-наратив, історична травма, травматизація минулого, інформаційне суспільство.

SUMMARY

Rodian M. V. Socio-philosophical analysis of the historical narrative of modern society. – As a manuscript.

Qualification scientific work for the degree of Candidate of Philosophical Sciences (Doctor of Philosophy) in the specialty 09.00.03 – Social philosophy and Philosophy

of history. – State institution «South Ukrainian national pedagogical University named after K. D. Ushynsky». – Odessa, 2020.

The study reveals that the narrative is a universal characteristic of each culture, which accumulates and translates its own systems of meanings and experiences in general through stories in the form of myths, legends, fairy tales, epics, dramas and tragedies, stories, jokes, anecdotes, novels, commercials, etc. It should be emphasized that, on the one hand, the ability to be a bearer of culture is inseparable from knowing the key meanings of its stories; on the other hand, the degree of socialization of an individual is also related to the level of his language competence, the decisive factor of which is the ability to tell and retell stories. Thus, without narrative, social interaction, creation and transmission of different types of knowledge, as well as the formation of personality are not possible. Therefore, constantly, at every stage of development of any society, there is a need for its detailed study and analysis.

It turns out that the appeal to the historical narrative is important because it allows to emphasize the difference and, despite the change of paradigms of historiography, the similarity of historical search practices. The peculiarity of historical narratives is that, on the one hand, these are works that describe the past, they are texts that belong to the treasury of historical science, and on the other - their language is metaphorical and, in its structure, rhetorical, related them with works of art. The most important feature of the historical narrative is its self-sufficiency, completeness in the form of a statement that contains already defined moral guidelines or values. It is also a method of discourse, it is used to organize the experience of social, biographical time, which allows a deeper understanding of the meaning of any work. Each historical epoch reveals its inherent cultural traditions, representing a stock of plots that can be used later to organize the events of life and history, in other words, the narrative creates images for future generations. Its uniqueness lies not only in the simple display of the sequence of events and their preservation, not just in the registration of the event, but also in the ability to create something new, innovative. Thus, with its help we can provide an explanation of the fate of the individual, people, ethnic group, analyze events and draw our own conclusions for the future.

Keywords: historical narrative, ethnic identity, self-identity, self-narrative, historical trauma, traumatization of the past, information society.

Родян Марія Володимирівна

**СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ
ІСТОРИЧНОГО НАРАТИВУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Автореферат

кваліфікаційної наукової праці на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Віддруковано з оригінал-макету 23.10.2020 р.

Формат 60x84/16.

Папір офсетний: Друк різнографічний. Обс.-вид.арк.0,9

Тираж 120 прим. Зам. №156.

Віддруковано в копіривальному центрі «Магістр»

м. Одеса, вул. Мечнікова, 36 тел.: 32-19-82

Свідоцтво про реєстрацію № 2670316784 від 16.02.2000 р.